

När Marnie var där

En filmhandledning från Svenska Filminstitutet

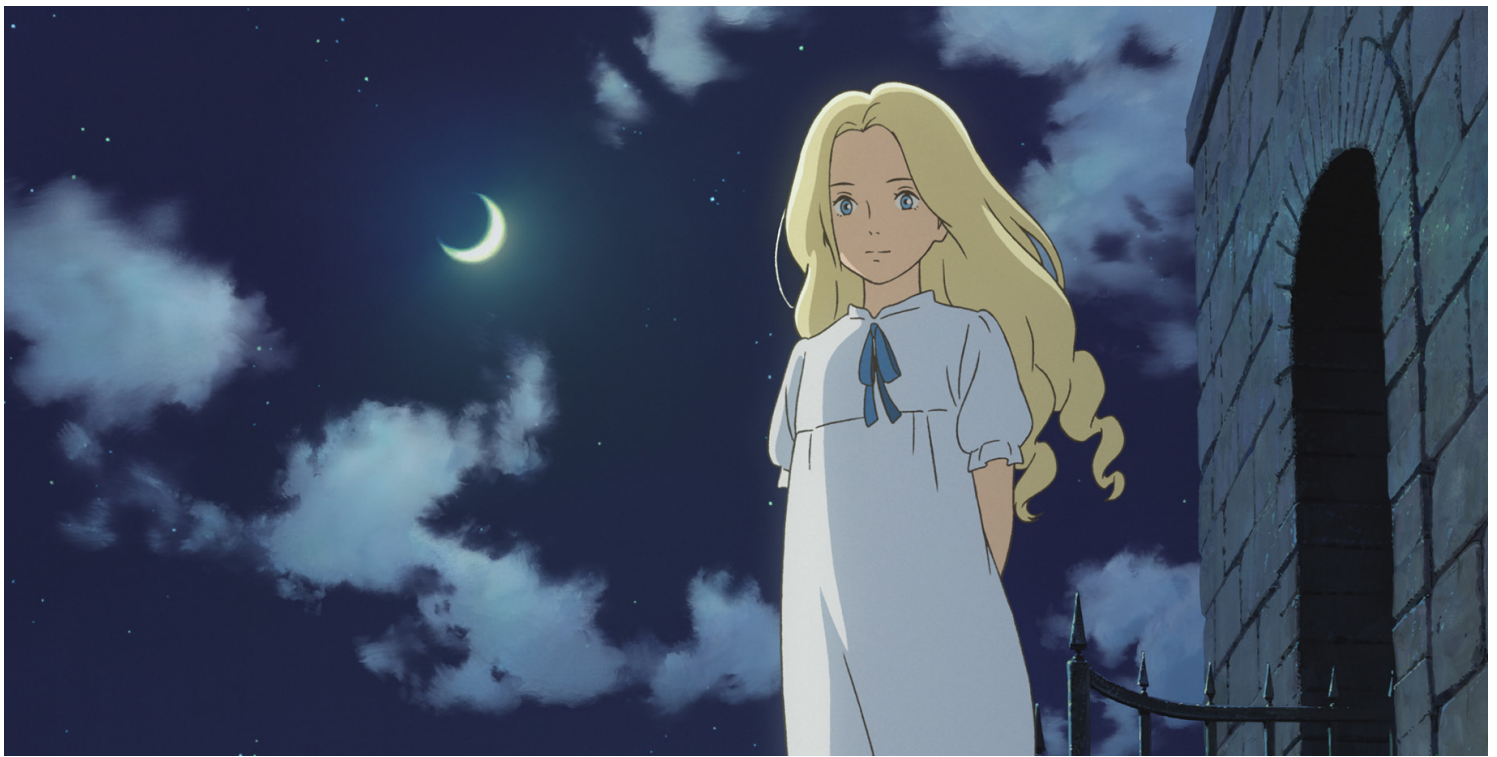

Bild: TriArt

Rek för åk 6 – gymnasiet

När Marnie var där bjuder på en magisk resa genom drömmar och mardrömmar i en ärlig berättelse om vänskap, minnen och att upptäcka sig själv. I klassrummet kan Hiromasa Yonebayashis andra film användas som utgångspunkt för diskussioner kring kreativitet och konstnärliga uttryck, utanförskap och identitet samt hur vi påverkas av vår uppväxt.

Handling

Anna är en introvert tolvåring som bor med sina fosterföräldrar i den japanska staden Sapporo. En dag får hon ett astma-anfall och kollapsar i skolan. Familjens doktor rekommenderar att Anna ska resa från staden för att tillbringa sommaren på landet. Annas fostermamma, Yoriko, bestämmer sig för att skicka Anna till sina släktingar, Kiyomasa och Setsu, som bor i den lilla kuststaden Kushiro. Innan Anna åker får hon av misstag reda på att hennes fosterföräldrar får betalt av staten för att ta hand om henne, vilket får henne att betvivla deras kärlek. I Kushiro upptäcker Anna ett övergivet hus på andra sidan av en havsstrandäng. Hon vadar ut till huset, som visar sig vara fallfärdigt med en igenvuxen trädgård. När Anna är redo att ge sig av har tidvattnet stigit. Lyckligtvis har den tystlåtna fiskaren Toichi vägarna förbi med sin eka, och hjälper henne över vattnet. När Anna tittar tillbaka på huset lyser det i alla fönster. De kommande nätterna drömmer hon att det bor en blond flicka i huset.

Anna följer med en grannflicka på Tanabata-festivalen. När flickan frågar Anna varför hon är blåögd, blir Anna upprörd. Eftersom hon inte vet vilka hennes biologiska föräldrar är så kan hon inte förklara sin ögonfärg. Hon skyndar bort till havsstrandängen och rör över till huset. Där träffar hon flickan från sin dröm. Flickorna ses flera gånger de följande kvällarna, men bestämmer sig för att hålla sina möten hemliga.

Flickan presenterar sig som Marnie och bjuder in Anna till en stor fest. Den extroverta, orädda Marnie är på många sätt den osäkra Annas motsats. Marnie klär ut Anna för att hon ska smälta in på festen. Anna blir svartsjuk när hon ser Marnie dansa med en pojke vid namn Kazuhiko. Hon konfronterar Marnie, som hävdar att Kazuhiko bara är en vän, omfamnar henne och bjuder upp henne till dans. Senare samma kväll finner några lokalbor Anna sovandes utanför postkontoret. Nästa dag är huset återigen övergivet och förfallet.

Flera dagar senare träffar Anna Hisako, som målar vid havsstrandängen. När hon får syn på Annas teckningar av Marnie berättar hon att de liknar en flicka som bodde i huset på andra sidan havsstrandängen när hon var ung. Hisako nämner att en ny familj håller på att flytta in i huset, vilket får Anna att skynda dit. Där träffar hon den yngre flickan Sayaka som har hittat Marnies gömda dagbok. Dagboken nämner bland annat den stora festen med den förklädda flickan, men flera av bokens sista sidor saknas.

Marnie dyker upp igen redan följande dag. Anna berättar att hennes föräldrar är döda och om upptäckten att hennes fosterföräldrar avlönas för att ta hand om henne. Marnie tröstar henne, och avslöjar att hon själv inte har det mycket bättre. Hennes föräldrar är nästan aldrig hemma och hon behandlas fysiskt och psykiskt illa av tjänstefolket. Det värsta Marnie vet är silon, där det sägs att det spökar. Tjänstefolket tvingade dit henne en gång när det åskade, och Marnie var livrädd. Anna tar med Marnie till silon för att hjälpa henne att övervinna sin rädsla.

Under tiden har Sayaka hittat de försvunna dagbokssidorna, där Marnie skriver om händelserna i silon. Orolig för att Anna gett sig dit i det oväder som brutit ut beger hon sig tillsammans med sin bror ut för att leta rätt på henne. På vägen till silon hittar de Anna liggande i en vattenpöl, nedkyld och med hög feber.

När Anna har tillfrisknat får hon besök av Sayaka, som har med sig dagboken och de försvunna sidorna. Flickorna besöker Hisako, som berättar om Marnies liv. Marnie gifte sig med Kazuhiko och fick dottern Emily. Kazuhiko dog tidigt vilket tog hårt på Marnie, som blev sjuk och fick åka till ett sanatorium. Eftersom ingen annan kunde ta hand om Emily skickades hon till en internatskola, där hon fick stanna i flera år. Emily återvände så småningom hem, men kunde aldrig förlåta sin mamma. När Emily blev gravid lämnade hon Marnie och gifte sig strax därefter, men omkom bara några år senare i en bilolycka tillsammans med sin man. Marnie tog hand om sitt barnbarn så gott hon kunde, men dog själv bara ett år senare, och barnet placerades hos en fosterfamilj.

Vid sommarens slut reser Yoriko till Kushiro för att hämta Anna. Hon berättar att de får ekonomisk erättning för att ta hand om henne, men att det inte förändrar hennes kärlek. De omfamnar varandra och Yoriko ger Anna ett fotografi av huset vid havsstrandängen. Hon berättar att Annas biologiska mormor levde i det huset. När Anna ser Marnies namn på baksidan av fotografiet förstår hon att hon är Marnies barnbarn.

Studio Ghiblis unika bildspråk

När *Marnie* var där är producerad av animations- och filmstudion Studio Ghibli, grundad av Hayao Miyazaki, Isao Takahata och förlaget Tokuma 1985. Idag har studion producerat arton långfilmer, däribland *Min granne Totoro* (1988) och *Spritited Away* (2001), några av Japans mest framgångsrika animerade filmer genom tiderna.

Bild: TriArt

Bild: TriArt

Studion brukar ibland betraktas som Japans svar på Disney.

Studio Ghiblis filmer återkommer ofta till mötet mellan det nya och gamla Japan, något som även speglas i deras inställning till animationsteknik. Filmstudion har som uttalad ambition att bevara den äldre teknik som idag utmanas av datoranimerade bilder. Den animationsteknik som Studio Ghibli använder sig av kallas för celluloidmålning och går ut på att animationen är uppdelad i olika lager, som en smörgås. Eftersom Studio Ghibli värderar den mänskliga närvaron och hantverket i sina filmer återfinns en humanistisk estetik inte bara i filmernas tematik, utan också i själva bilden. De handmålade detaljerna bidrar till att skapa en levande miljö som tillåter åskådaren att inte enbart leva sig in i karaktärerna utan också i själva filmvärlden.

I *När Marnie var där* återfinns flera av Studio Ghiblis tidigare teman, exempelvis en ung kvinna i huvudrollen, mötet mellan landsbygd och stad, samt imaginära vänner och vanliga människors vänlighet. En annan tydlig ingång är konsten som uttrycksform, som Anna ständigt återvänder till. De olika teckningar och målningar som förekommer i filmen centreras oftast, så att bildkanten fungerar som en ram. De zoomas dessutom in, som för att ytterligare understryka deras betydelse för berättelsen. Målningarna fungerar som en språngbräda för åskådaren såväl som för Anna, som kan titta på en teckning föreställande Marnie, och strax därefter befinna sig hos henne.

Konsten och det kreativa uttrycket

Annas ihärdiga tecknande kan ses som en förlängning av hennes person. Även för Hisako och Kiyomasa är skapandet en naturlig del av vardagen.

Skolans uppdrag att arbeta med estetik, kultur och skapande handlar både om att se till att alla elever får kännedom om samhällets kulturutbud och om att använda estetiska uttrycksformer och skapande arbetsätt som en del av undervisningen.

- Låt klassen teckna av huset där de bor eller någon annan viktigt byggnad i deras liv, precis som Anna och Hisako gör i filmen. Be dem att skriva en berättelse om något som hänt i huset. Det kan vara allt ifrån en verklig händelse till en spökhistoria.

- Lyssna på Takatsugu Muramatsus filmmusik till *När Marnie var där* tillsammans med klassen. Musiken finns tillgänglig på Spotify och YouTube. Hur upplever klassen musiken utan bilderna? Vad berättar

musiken på egen hand? Läraren kan också ta med annan välkänd filmmusik och låta eleverna gissa vilken film musiken kommer ifrån. Diskutera varför musiken passar så bra till just den filmen. Vad är det hos musiken som signalerar att den passar en viss film eller genre?

- Diskutera med klassen varför de tror att Anna tecknar så mycket. Är det någon skillnad mellan att måla eller teckna och att exempelvis skriva eller spela något instrument?

- I slutet av filmen får Anna ett fotografi av Marnies hus. Hur skiljer sig ett fotografi från en målning och andra slags avbildningar? Finns det saker som respektive bild inte kan skildra?

"Dessa människor är innanför, och jag utanför"

"I vår värld, finns en osynlig magisk cirkel. Det finns ett innanför och ett utanför." Annas tankar inleder filmen och berättar mycket om hennes egen situation. Anna sitter precis utanför en park full barn som leker och jämnåriga tjejer som tycks skvallra om killar. Alla andra verkar ha funnit ett sammanhang, förutom Anna.

- Anna är inte direkt mobbad av de andra skolkamraterna, men de skämtar om hennes utanförskap. Friendsrapporten 2015 visade bland annat att i genomsnitt en till två elever i varje klass är utsatta för mobbning. Hur ser klassen på mobbning? Vilka olika typer av mobbning och utanförskap finns det? Vad har en för ansvar när någon i ens närhet är mobbad eller utfryst? Kan vuxna mobbas eller mobba?

- Annas person bär på ett stort allvar och hon ler i stort sett endast när hon är tillsammans med Marnie. Får barn vara allvarliga? Hur reagerar föräldrar och andra vuxna när barn är allvarliga? Har eleverna någon sin känt att de inte har blivit tagna på allvar av någon vuxen?

- Anna nämner en osynlig gräns, ett innanför och utanför. Kan eleverna komma på några osynliga gränser? Friends nämner på sin hemsida att det är viktigt att undersöka olika normer för att finna dessa gränser. Finns det något som till exempel en tjej inte får göra men som en kille får? Vad händer om någon bryter mot reglerna? Skriv upp klassens förslag på styrande normer och leta efter en röd tråd.

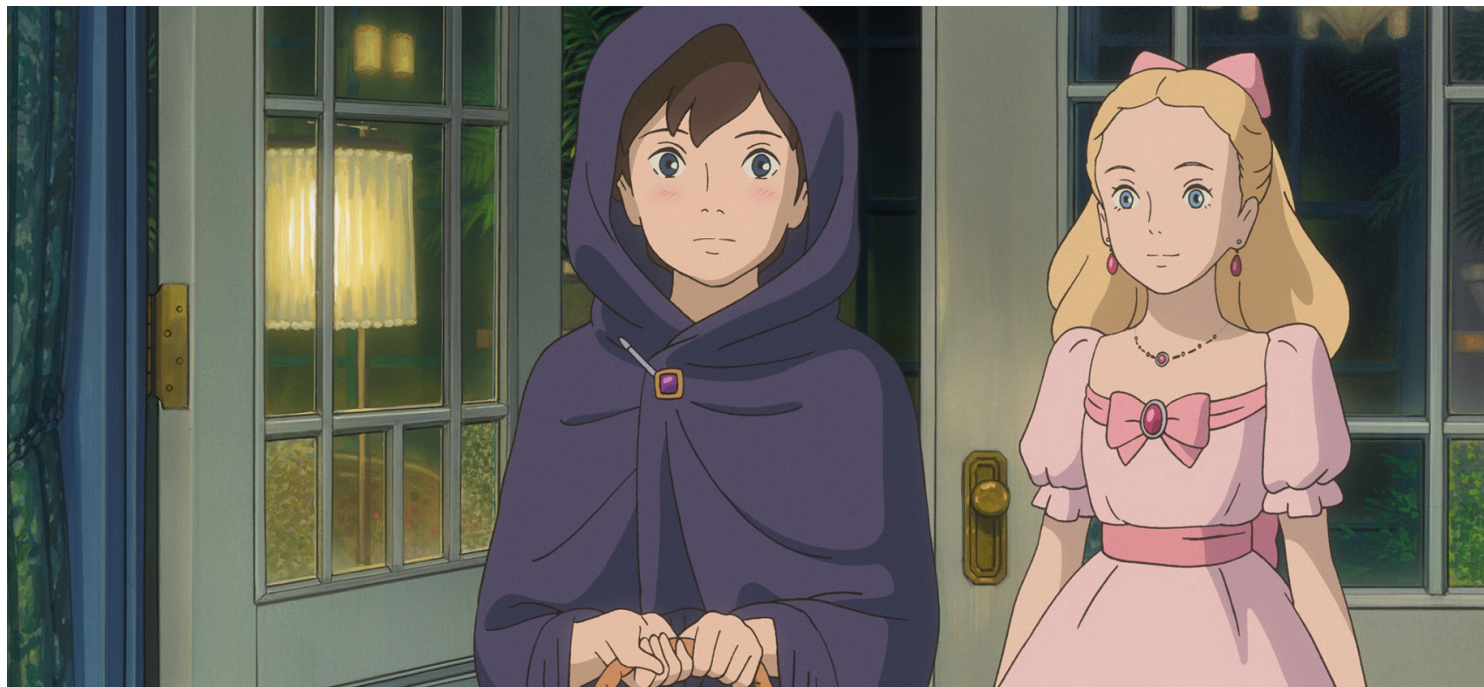

Bild: TriArt

- Anna och Marnie kan ses som varandras motsatser. Anna är den grubblande pojkflickan medan Marnie är sprudlande och ”flickig”. På vilka fler sätt är Marnie och Anna olika?

- Att Marnie presenteras med vinden i det långa blonda håret framför fullmånens sken förstärker känslan av att hon är en del av en annan värld, lite som någon ur en saga eller varför inte en film? Hur brukar flickor och pojkar skildras på film? Varför ser människor på film sällan ut som du och jag? Diskutera med klassen med utgångspunkt i olika typer av ungdomsfilm.

- Anna är adopterad och har många bortträngda minnen, vilket i filmen verkar vara det som ligger till grund för hennes sociala isolering. Hur människor påverkas av att vara adopterade varierar mycket. En del tänker aldrig på det, andra funderar ofta på det. Vissa känner sig arga eller maktlösa när de tänker på adoptionen. Hur tänker klassen kring adoption? Förstår de varför Anna har så svårt att hantera sina känslor kring det? Hur påverkar adoption en persons identitet?

- Att som Anna inte känna sig tillhörig är något alla människor upplever i livet av olika anledningar. Att ha en bakgrund i ett annat land kan vara en orsak. Migration är en av vår tids stora frågor och många människor med olika kulturell och religiös bakgrund kommer idag till Europa och inte minst till Sverige. Vissa kommer tillsammans med sina familjer, men många kommer också ensamma till helt främmande länder. Alla som migrerar till Sverige kommer inte som flyktingar. Vad finns det för olika anledningar till att flytta till ett annat land? Vad finns det för olika behov när någon flyttar till ett nytt land? Har barn särskilda behov? Vilka personer har klassen i sin närhet där banden inte är biologiska?

- Just Alfred Hitchcock är en av de filmare som kanske gett upphov till mest referenser i andra filmer. Har någon i klassen sett en Hitchcockfilm? Vad är det som gör dem som fascinerande med dem?

- Fanns det några andra filmer eller konstverk som klassen kom att tänka på när de såg filmen? Låt eleverna diskutera i grupp och sedan presentera sina funderingar för resten av klassen.

- Studio Ghiblis filmer återanvänder gärna tematik som redan behandlats. Går det på samma sätt att känna igen en Disney- eller Pixar-film? Vilka filmer kan klassen para ihop och vad är det som gör att det går att känna igen filmer från en speciell regissör eller produktionsbolag?

- I *När Marnie var där* tar berättandet sin tid. Scener som inte omedelbart berättar något om handlingen eller karaktärerna tillåts ta plats och breda ut sig. Bortom biofilmer och tv-serier ser barn och ungdomar oerhört mycket på till exempel YouTube. Låt eleverna diskutera sinsemellan på vilket sätt materialet de ser på nätet skiljer sig från en film som *När Marnie var där* eller en serie gjord för tv. Hur kommer det sig? Hur långt brukar ett klipp på YouTube vara?

Referensverk

Filmen innehåller referenser till flera filmer däribland Alfred Hitchcocks filmer. Bland annat hänvisar namnet Marnie till Hitchcocks film med samma namn, *Marnie* (1964). Den tydligaste inspirationskällan är dock filmen *Rebecca* (1940) som handlar om minnena av titelkaraktären Rebecca, som fortfarande, långt efter sin död, tycks kontrollera sin efterlevande man, hans nya fru, och hushållerskan i deras bostad Manderley. En bild från silon tycks också vara direkt hämtad från torn-scenen i *Studie i brott* (Vertigo, 1958).

Tips på fördjupning

Några av de verk som influerat Hiromasa Yonebayashis berättarteknik är Satoshi Kōns filmer. Bland dem rekommenderas *Paprika* (2006). Även Yonebayashis tidigare film från Studio Ghibli *Lånaren Arrietty* (2010) liksom *Uppe på vallmökullen* (Gorō Miyazaki, 2011) kan rekommenderas.

När Marnie var där bygger på en barnbok av Joan G. Robinson från 1967 och finns översatt till svenska.

Dårfinkar & dōnickar (Rumle Hammerich, 1988) är en svensk barn- och ungdomsserie som ursprungligen sändes i SVT. Tv-serien skildrar hur en 12-årig tjej misstas för en kille första dagen i den nya skolan. Den är en intressant utgångspunkt för att fördjupa sig i hur normer former våra identiteter och valmöjligheter.

Om klassen vill fördjupa sig i migrationsfrågor finns det möjligheter för skolklasser i grundskola och gymnasium att på Twitter ställa frågor till Migrationsverket. Migrationsverkets Twitterkonto finns på www.twitter.com/migrationsverk. Ställ frågorna direkt till Migrationsverket på Twitter genom att börja frågan med @migrationsverk.

Produktionsuppgifter

Omoide no Mani, Japan, 2014

Regi: Hiromasa Yonebayashi

Manus: Masashi Andō, Keiko Niwa och Hiromasa Yonebayashi

Medverkande: Love Atterhall, Julia Kedhammar, Linda Ulvaeus, m. fl.

Åldersgräns: Barntillåten

Längd: 103 minuter

Svensk premiär: 23 mars 2016

Distributör: TriArt, info@triart.se

Redaktion

Text: Carl Michael Sahlberg

Redaktör: Anna Håkansson

Svenska Filminstitutet, augusti 2016

Kontakt

filmiskolan@filminstitutet.se

filminstitutet.se/filmpedagogik

Observera

Filminstitutet kan inte garantera att filmen finns i distribution sedan den har slutat visas på ordinarie biografrepertoar. Via länken <http://filminstitutet.se/sv/fa-kunskap-om-film/film-i-skolan/om-att-boka-skolbio/> kan ni lära er mer om hur en hittar och bokar film för visningar i lärande sammanhang.